

Υπόθεση C-605/21

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

30 Σεπτεμβρίου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

Městský soud v Praze (Τσεχική Δημοκρατία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

29 Σεπτεμβρίου 2021

Ενάγουσα:

Heureka Group a.s.

Εναγομένη:

Google LLC

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αγωγή που άσκησε η εταιρία Heureka Group a.s. (στο εξής: ενάγουσα) ενώπιον του Městský soud w Praze (περιφερειακού δικαστηρίου Πράγας, στο εξής: αιτούν δικαστήριο) κατά της εταιρίας Google LLC (στο εξής: εναγομένη) ζητώντας αποζημίωση για αποθετική ζημία την οποία υποστηρίζει ότι υπέστη λόγω της κατάχρησης εκ μέρους της εναγομένης της δεσπόζουσας θέσης της, μέσω της τοποθέτησης και εμφάνισης της δικής της υπηρεσία σύγκρισης τιμών στην καλύτερη δυνατή θέση στα κύρια αποτελέσματα αναζήτησης εις βάρος της αντίστοιχης υπηρεσίας της ενάγουσας (στο εξής: επίμαχη συμπεριφορά).

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Το εθνικό δικαστήριο υποβάλλει, δυνάμει του άρθρου 267 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), προδικαστικά ερωτήματα στο

Δικαστήριο σχετικά με την ερμηνεία της οδηγίας 2014/104¹, του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και της αρχής της αποτελεσματικότητας.

Προδικαστικά ερωτήματα

1) Κατ' ορθή ερμηνεία του άρθρου 21, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104 και των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης, έχει η οδηγία 2014/104, και ιδίως το άρθρο της 10, άμεση ή έμμεση εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση που αφορά αξίωση αποζημίωσης για το σύνολο της ζημίας που προκλήθηκε λόγω παραβίασης των κανόνων του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η οποία άρχισε πριν την έναρξη ισχύος της οδηγίας 2014/104 και έληξε μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο, σε περίπτωση κατά την οποία και η αγωγή αποζημίωσης ασκήθηκε μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς, ή το άρθρο 10 της οδηγίας 2014/104 έχει εφαρμογή αποκλειστικά ως προς το μέρος της επίμαχης συμπεριφοράς (και το αντίστοιχο μέρος της προξενηθείσας ζημίας) που έλαβε χώρα κατά το χρονικό διάστημα μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας 2014/104 ή, ενδεχομένως, μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς;

2) Μπορεί το άρθρο 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104 να ερμηνευθεί, σύμφωνα με το πνεύμα και τον σκοπό της οδηγίας 2014/104 ή του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και της αρχής της αποτελεσματικότητας, υπό την έννοια ότι ως «εθνικά μέτρα που θεσπίζονται σύμφωνα με το άρθρο 21, εκτός από αυτά που αναφέρονται στην παράγραφο 1 [του άρθρου 22]» νοούνται οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που μεταφέρουν το άρθρο 10 της οδηγίας 2014/104, ή με άλλα λόγια, έχει ως προς το άρθρο 10 της οδηγίας 2014/104 και τους κανόνες παραγραφής εφαρμογή η πρώτη ή η δεύτερη παράγραφος του άρθρου 22 της οδηγίας 2014/104;

3) Συνάδουν με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104 ή με το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και την αρχή της αποτελεσματικότητας οι διατάξεις του εθνικού δικαίου και η ερμηνεία τους κατά τις οποίες ως «γνώση της ζημίας» που είναι καθοριστική για την έναρξη της «υποκειμενικής» παραγραφής της αξίωσης του ζημιωθέντος νοείται η γνώση εκ μέρους του των «διάφορων επιμέρους ζημιών» οι οποίες προξενούνται σταδιακά από τη διαρκή αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά (επειδή η νομολογία στηρίζεται στην παραδοχή ότι η επίμαχη αξίωση αποζημίωσης είναι στο σύνολό της διαιρετή) και ως προς τις οποίες αρχίζει χωριστή παραγραφή, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η γνώση του ζημιωθέντος για την πλήρη έκταση της ζημίας που προξενήθηκε λόγω της συνολικής παράβασης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, ήτοι οι εθνικές διατάξεις και η ερμηνεία τους κατά τις οποίες επιτρέπεται η έναρξη της παραγραφής των αξιώσεων αποζημίωσης για ζημία που προξενήθηκε από συμπεριφορά αντίθετη

¹ Οδηγία 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 349, σ. 104, στο εξής: οδηγία 2014/104 ή οδηγία).

προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πριν από τη λήξη της συμπεριφοράς αυτής η οποία συνίσταται στην ευνοϊκότερη τοποθέτηση και εμφάνιση της ίδιας υπηρεσίας σύγκρισης τιμών κατά παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ;

4) Αντιτίθενται το άρθρο 10, παράγραφοι 2, 3 και 4, της οδηγίας 2014/104 ή το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και η αρχή της αποτελεσματικότητας σε διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες ορίζουν ότι η παραγραφή στην περίπτωση αγωγών αποζημίωσης είναι τριετής και αρχίζει από την ημέρα κατά την οποία ο ζημιωθής έλαβε γνώση ή μπορούσε να λάβει γνώση της επιμέρους ζημίας και του υπόχρεου προς αποζημίωση, αλλά δεν λαμβάνουν υπόψη (i) το χρονικό σημείο λήξης της παράνομης συμπεριφοράς, (ii) τη γνώση του ζημιωθέντος ως προς αν η συμπεριφορά αποτελούσε παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού, και κατά τις οποίες επίσης (iii) η εν λόγω τριετής παραγραφή δεν αναστέλλεται ούτε διακόπτεται ενόσω η Επιτροπή διεξάγει διαδικασία της οποίας αντικείμενο είναι συνεχιζόμενη εντούτοις παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και (iv) δεν ισχύει η αρχή ότι η αναστολή της παραγραφής λήγει τουλάχιστον ένα έτος μετά την τελεσιδικία της απόφασης επί της παράβασης;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Άρθρο 102 ΣΛΕΕ και άρθρα 10, 21 και 22 της οδηγίας.

Εφαρμοστέοι κανόνες του εθνικού δικαίου και το διαχρονικό πεδίο εφαρμογής τους

Όσον αφορά το χρονικό διάστημα της επίμαχης συμπεριφοράς (μεταξύ Φεβρουαρίου 2013 και 27ης Ιουνίου 2017), πρέπει να ληφθεί υπόψη η εφαρμογή τριών κανόνων εκ των οποίων το αιτούν δικαστήριο θεωρεί κρίσιμο τον Občanský zákoník (Αστικό Κώδικα)², ο οποίος έχει εφαρμογή για σημαντικό τμήμα του χρονικού αυτού διαστήματος (από την 1η Ιανουαρίου 2014 έως τις 27 Ιουνίου 2017). Κατά τα άρθρα 620 και 629 του Αστικού Κώδικα, η παραγραφή είναι τριετής και το χρονικό σημείο έναρξής της συνδέεται με τη «γνώση της ζημίας και του υπόχρεου σε αποζημίωση».

Έως τις 31 Δεκεμβρίου 2013 ίσχυε ο zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (νόμος 513/1991, Εμπορικός Κώδικας), ο οποίος επίσης αναγνώριζε την αξίωση του ζημιωθέντος για αποκατάσταση της ζημίας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού με τη διαφορά ότι προέβλεπε τετραετή παραγραφή, η οποία κατά το αιτούν δικαστήριο δεν είναι κρίσιμη εν προκειμένω.

Από την 1η Σεπτεμβρίου 2017 ισχύει ο zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže (νόμος 262/2017 περί αποζημιώσεων στο πεδίο του

² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (νόμος 89/2012, Αστικός Κώδικας, ο οποίος ισχύει από την 1.1.2014) (στο εξής: Αστικός Κώδικας).

ανταγωνισμού, στο εξής: ZNŠHS), ο οποίος μεταφέρει την οδηγία στο εθνικό δίκαιο³.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών

- 1 Η ενάγουσα άσκησε αγωγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ως πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, στις 26 Ιουνίου 2020, βάλλοντας κατά της επίμαχης συμπεριφοράς και ζητώντας να της καταβληθεί εντόκος το ποσό των 394 857 000 τσεχικών κορωνών (CZK) ως αποζημίωση για διαφυγόν κέρδος.
- 2 Η αγωγή αυτή ασκήθηκε κατόπιν της απόφασης της Επιτροπής της 27ης Ιουνίου 2017, AT.39740, στην υπόθεση Google Search (Shopping) (στο εξής: απόφαση της Επιτροπής)⁴, με την οποία διαπιστώθηκε παράβαση, εκ μέρους της εναγομένης και λόγω της επίμαχης συμπεριφοράς της, του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, μεταξύ άλλων, στο έδαφος της Τσεχικής Δημοκρατίας από τον Φεβρουάριο του 2013 έως τις 27 Ιουνίου 2017.
- 3 Τα πραγματικά περιστατικά που προηγήθηκαν της έκδοσης της απόφασης της Επιτροπής έχουν ως εξής:
 - στις 30 Νοεμβρίου 2010, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία έρευνας κατά της εναγομένης σχετικά με πιθανή παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ,
 - στις 27 Μαΐου 2014, η Sdružení pro internetový rozvoj v České republice (ένωση για την ανάπτυξη του διαδικτύου στην Τσεχική Δημοκρατία, στο εξής: SPIR), μέλος της οποίας είναι η ενάγουσα, δημοσίευσε ανακοινωθέν Τύπου, με το οποίο εξέφρασε τη διαφωνία της με τις δεσμεύσεις που πρότεινε να αναλάβει η εναγομένη στο πλαίσιο της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής,
 - στις 15 Απριλίου 2015, η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση αιτιάσεων στην υπόθεση αυτή, και
 - στις 14 Ιουλίου 2016, κίνησε διαδικασία λόγω παράβασης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ (εκτός από την εναγομένη η διαδικασία αυτή αφορούσε και τη μητρική εταιρία της, Alphabet Inc).
- 4 Η εναγομένη υποστηρίζει ότι οι αξιώσεις της ενάγουσας έχουν παραγραφεί διότι, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων που εκτέθηκαν στο προηγούμενο σημείο,

³ Οι απαιτήσεις του άρθρου 10 της οδηγίας αντικατοπτρίζονται στις διατάξεις του άρθρου 9 του ZNŠHS.

⁴ Το αιτούν δικαστήριο δεσμεύεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του εθνικού δικαίου και το δίκαιο της Ένωσης, από την απόφαση αυτή όσον αφορά τον προσδιορισμό του υπευθύνου για την αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά και την ύπαρξη τέτοιας συμπεριφοράς.

αυτή μπόρεσε να λάβει γνώση της ζημίας που υπέστη και του υπαίτιου της ⁵ πολύ πριν από την έκδοση της απόφασης της Επιτροπής και, ως εκ τούτου, η παραγραφή των αξιώσεων για τις (επιμέρους) ζημίες άρχισε να τρέχει σταδιακά ήδη από τον Φεβρουάριο του 2013, ήτοι από τότε που άρχισε η προβαλλόμενη ζημία και, το αργότερο, από τις 27 Μαΐου 2014, ήτοι από τη δημοσίευση του ανακοινωθέντος Τύπου της SPIR.

- 5 Κατά συνέπεια, η ενάγουσα μπορούσε να επιδιώξει την αξίωσή της νωρίτερα και, αν θεωρούσε ότι η αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά της εναγομένης συνεχιζόταν και ότι υφίσταται μεγαλύτερη ζημία, να επιδιώξει σταδιακά τις αξιώσεις ως προς την εις βάρος της ζημία (κατά το οικείο μέρος της).
- 6 Επομένως, η εναγομένη υποστηρίζει ότι η αξίωση που αφορά την περίοδο τουλάχιστον μεταξύ Φεβρουαρίου 2013 και της 25ης Ιουνίου 2016 έχει παραγραφεί.

Συνοπτική αιτιολόγηση των προδικαστικών ερωτημάτων

- 7 **Πρώτο προδικαστικό ερώτημα** - εάν και σε ποιο βαθμό η οδηγία έχει εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν είναι προφανής, δεδομένου ότι η επίμαχη συμπεριφορά άρχισε πριν από την έναρξη ισχύος της οδηγίας (ήτοι πριν από τις 25 Δεκεμβρίου 2014) και έληξε μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, ήτοι μετά τις 27 Δεκεμβρίου 2016, ενώ η μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο έγινε μόλις την 1η Σεπτεμβρίου 2017, ημερομηνία έναρξης ισχύος του ZNŠHS.
- 8 Επομένως, δεν είναι σαφές αν το άρθρο 10 της οδηγίας εφαρμόζεται (i) ως προς το σύνολο της ζημίας [που προξενήθηκε] μεταξύ Φεβρουαρίου 2013 και 27ης Ιουνίου 2017 ή αποκλειστικά (ii) ως προς το μέρος της ζημίας [που προξενήθηκε] μεταξύ της 26ης Δεκεμβρίου 2014 και της 27ης Ιουνίου 2017), ή ενδεχομένως και ως προς εκείνη [που προξενήθηκε] μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, ήτοι ως προς το χρονικό διάστημα μεταξύ της 28ης Δεκεμβρίου 2016 και της 27ης Ιουνίου 2017. Ως προς το ζήτημα αυτό, ενδέχεται να έχει καθοριστική σημασία το αν το προαναφερθέν άρθρο περιέχει κανόνα ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου (βλ. σημεία 10 και 11 κατωτέρω).
- 9 Αν η υπό κρίση υπόθεση δεν εμπίπτει (έστω και εν μέρει) στο χρονικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, το εθνικό δίκαιο ⁶ θα πρέπει να εκτιμηθεί μόνον υπό το πρίσμα του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και της αρχής της αποτελεσματικότητας.

⁵ Δεν αμφισβητείται ότι φορέας εκμετάλλευσης της μηχανής αναζήτησης Google είναι η Google LLC.

⁶ Οι ουσιαστικού δικαίου διατάξεις του ZNŠHS, ο οποίος μετέφερε την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο, δεν έχουν εφαρμογή εν προκειμένω λόγω της απαγόρευσης της αναδρομικής εφαρμογής.

- 10 **Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα** – εάν το άρθρο 10 της οδηγίας είναι κανόνας στον οποίο εφαρμόζεται η παράγραφος 1 ή η παράγραφος 2 του άρθρου 22 της οδηγίας. Η παράγραφος 1 του εν λόγω άρθρου αναφέρεται στους κανόνες ουσιαστικού δικαίου και προβλέπει απαγόρευση αναδρομικής εφαρμογής τους, ενώ η παράγραφος 2 αναφέρεται στους «εκτός από» αυτούς κανόνες της οδηγίας, δηλαδή στους κανόνες δικονομικού δικαίου.
- 11 Επομένως, στα εθνικά μέτρα που θεσπίζονται για τη μεταφορά του άρθρου 10 της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο έχει εφαρμογή, ανάλογα με τη φύση τους, μία από τις ανωτέρω δύο ρυθμίσεις. Αν ως προς άρθρο 10 έχει εφαρμογή η ρύθμιση του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας, από την 1η Σεπτεμβρίου 2017 πρέπει να εφαρμοστούν οι διατάξεις του ZNSHS⁷, ο οποίος προβλέπει πενταετή παραγραφή και εφαρμόζεται και στην περίπτωση παραγραφής που άρχισε σύμφωνα με τις προϊσχύουσες διατάξεις αλλά δεν είχε συμπληρωθεί πριν από την ημερομηνία αυτή, δεδομένου ότι η αγωγή αποζημιώσεως εν προκειμένω ασκήθηκε μετά την 25η Δεκεμβρίου 2014. Αντιθέτως, αν γίνει δεκτό ότι οι κανόνες περί παραγραφής που περιέχει το άρθρο 10 της οδηγίας είναι κανόνες ουσιαστικού δικαίου δεν είναι δυνατή η εφαρμογή του νόμου αυτού.
- 12 Η τσεχική θεωρία και νομολογία θεωρούν παραδοσιακά τους κανόνες περί παραγραφής ως κανόνες «ουσιαστικού δικαίου». Η αποδοχή της ένστασης παραγραφής συνεπάγεται ότι ο ζημιωθείς δεν μπορεί να διεκδικήσει δικαστικώς την αξίωση αποζημίωσης, ενώ αυτή εξακολουθεί να υφίσταται ως ατελής ενοχή. Αν δεν προβληθεί ένσταση παραγραφής ενώπιον του δικαστηρίου, ο δικαστής δεν λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη την παραγραφή και δέχεται την παραγραφείσα αξίωση του ενάγοντος. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο έχει επίγνωση του ότι ο θεσμός της παραγραφής έχει επίσης χαρακτηριστικά δικονομικής φύσης. Η οδηγία αναφέρεται, εξάλλου, στην παραγραφή του δικαιώματος «άσκησης αγωγής» αποζημίωσης, όπερ μπορεί επίσης να υποδηλώνει τον κατά κύριο λόγο δικονομικό χαρακτήρα του εν λόγω θεσμού.
- 13 Χάρην πληρότητας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι παρεμφερές ερώτημα αποτελεί ήδη αντικείμενο προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο με αριθμό υπόθεσης C-267/20 (Volvo and DAF Trucks).
- 14 **Τρίτο προδικαστικό ερώτημα** - Όσον αφορά την έναρξη της παραγραφής, εάν η έννοια του εθνικού δικαίου «γνώση της ζημίας/του γεγονότος ότι προκλήθηκε ζημία» αντιστοιχεί στις παρεμφερείς έννοιες του δικαίου της Ένωσης.
- 15 Το Nejvyšší soud ČR (Ανώτατο Δικαστήριο της Τσεχικής Δημοκρατίας)⁸ θεωρεί κρίσιμη για την έναρξη της «υποκειμενικής» παραγραφής τη γνώση έστω και

⁷ Το άρθρο 36 ZNSHS μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο την απαίτηση του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας και ορίζει ότι ο νόμος έχει εφαρμογή αποκλειστικά ως προς τις διαδικασίες διεκδίκησης αποζημίωσης που κινούνται μετά την 25η Δεκεμβρίου 2014.

⁸ Απόφαση του Nejvyšší soud (Ανωτάτου Δικαστηρίου) της 23ης Σεπτεμβρίου 2015, αριθμός πράξης 25 Cdo 2193/2014, CZ:NS:2015:25.CDO.2193.2014.1.

μέρους της ζημίας που προκλήθηκε από διαρκή παράβαση. Δεν είναι αναγκαίο να γνωρίζει ο ζημιωθείς το σύνολο της διάρκειας της παράβασης και την πλήρη έκταση της ζημίας που προκλήθηκε από αυτήν. Η νομολογιακή πρακτική στηρίζεται στην παραδοχή ότι η ζημία είναι, σε τέτοιες περιπτώσεις, διαιρετή και ότι κάθε «νέα ζημία» που επαυξάνει την αρχική ζημία λόγω της συνέχισης/διατήρησης του ίδιου ζημιολογικού γεγονότος μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο δικαστικής επιδίωξης είτε μέσω της άσκησης νέας αγωγής είτε μέσω της διεύρυνσης του αιτήματος ήδη ασκηθείσας αγωγής. Η τριετής «υποκειμενική» παραγραφή αρχίζει χωριστά για κάθε μέρος της ζημίας.

- 16 Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή, εν προκειμένω, κάθε φορά που η εναγομένη τοποθετούσε με ευνοϊκό τρόπο στην ιστοσελίδα [αποτελεσμάτων] κύριας αναζήτησης τη δική της υπηρεσία σύγκρισης τιμών, η ενάγουσα μπορούσε να υποστεί αποθετική ζημία (μερική ζημία) και για τη σχετική αξίωση αποζημίωσης άρχιζε να τρέχει χωριστή επιμέρους παραγραφή. Κατ' αυτόν τον τρόπο η ενάγουσα ελάμβανε γνώση συνεχώς σχετικά με τη «νέα έκταση της ζημίας». Εξάλλου, αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη συμπλήρωση της παραγραφής της αξίωσης αποζημίωσης για τη μερική ζημία, η οποία είχε επέλθει κατά την έναρξη της παράβασης, πριν από τη λήξη της παράβασης αυτής.
- 17 Με την απόφαση επί της υπόθεσης C-637/17⁹, το Δικαστήριο έδωσε έμφαση στην εκ μέρους του ζημιωθέντος γνώση της «ακριβούς έκτασης της ζημίας» καθώς και στη δυνατότητά του να ζητήσει «πλήρη αποκατάσταση» της ζημίας που προκλήθηκε από την παράβαση. Εντούτοις, από την απόφαση αυτή δεν προκύπτει σαφώς αν η γνώση της «έκτασης της ζημίας» στην οποία απέδωσε ιδιαίτερη σημασία το Δικαστήριο αντιστοιχεί σε γνώση «ολόκληρης της ζημίας» που προκύπτει από το σύνολο της διαρκούς κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης ή αν αρκεί η γνώση της «μερικής ζημίας» που προκλήθηκε σε δεδομένο χρονικό σημείο στο πλαίσιο μιας τέτοιας διαρκούς αδικοπραξίας.
- 18 Η απάντηση στο ερώτημα αυτό φαίνεται να εξαρτάται από το αν το δίκαιο της Ένωσης απαιτεί όχι μόνο ποιοτική γνώση (ήτοι γνώση του είδους και της φύσης της ζημίας), αλλά και ποσοτική γνώση (ήτοι γνώση του συνόλου της συν τω χρόνω αυξανόμενης ζημίας). Σε μια τέτοια περίπτωση, η παραγραφή δεν μπορεί να αρχίσει πριν ο ζημιωθείς λάβει γνώση της πλήρους έκτασης της ζημίας.
- 19 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η ερμηνεία κατά την οποία το δικαίωμα αποζημίωσης μπορεί να «διαιρεθεί» σε δεκάδες, εκατοντάδες ή και περισσότερες χωριστές αξιώσεις δεν ανταποκρίνεται εν προκειμένω στη φύση της κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης. Η κάθε επιμέρους παράβαση που συνιστά την επίμαχη συμπεριφορά δεν μπορεί να αποτελεί αφ' εαυτής παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, ήτοι συμπεριφορά η οποία οδηγεί (μπορεί να οδηγήσει) με το περιεχόμενό της, τη διάρκειά της, την έντασή της και τον τρόπο εκδήλωσής της σε «σημαντική» νόθευση του ανταγωνισμού, ή η οποία έχει επίσης αντίθετο προς

⁹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Μαρτίου 2019, [Cogeco Communications], C-637/17, EU:C:2019:263, σκέψεις 53 και 54.

τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα, όπερ αποτελεί μία από τις προϋποθέσεις για να γίνει δεκτό ότι υπάρχει κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης¹⁰. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν αρκεί ως προς το σημείο αυτό η συμπεριφορά να έχει οποιοδήποτε αποτέλεσμα (π.χ. εντελώς επουσιώδες).

- 20 Επομένως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι ο ζημιωθείς δεν μπορούσε, λόγω της φύσης της υπόθεσης, να λάβει γνώση της ακριβούς έκτασης και του είδους της ζημίας σε σχέση με τις διάφορες «επιμέρους παραβάσεις» και ότι η «υποκειμενική» παραγραφή (και, εν προκειμένω, και η «αντικειμενική» παραγραφή, η οποία δεν μπορεί να αρχίσει πριν αρχίσει η «υποκειμενική» παραγραφή), δεν μπορούσε να αρχίσει πριν από τη λήξη της παράβασης η οποία επήλθε κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης της Επιτροπής.
- 21 Λαμβάνοντας υπόψη τα προεκτεθέντα, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν η ερμηνεία που δέχονται τα εθνικά δικαστήρια συνάδει προς το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας και το άρθρο 102 ΣΛΕΕ, καθώς και την αρχή της αποτελεσματικότητας.
- 22 **Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα** – Εάν η οδηγία και, σε περίπτωση που αυτή δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω, το άρθρο 102 ΣΛΕΕ και η αρχή της αποτελεσματικότητας αντιτίθενται στην εφαρμογή άλλων σημείων των ρυθμίσεων του Αστικού Κώδικα περί παραγραφής.
- 23 Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει, πρώτον, στην προαναφερθείσα απόφαση του του Δικαστηρίου επί της υπόθεσης C-637/17, καθώς και στην απόφαση της 13ης Ιουλίου 2006, Manfredi κ.λπ. (C- 295/04 έως C- 298/04, EU:C:2006:461), οι οποίες αφορούν περιπτώσεις στις οποίες η οδηγία δεν είχε εφαρμογή και τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, η εθνική νομοθεσία και η σχετική νομολογία διέφεραν σε σχέση με την υπό κρίση υπόθεση.
- 24 Εν προκειμένω, ο Αστικός Κώδικας συνδέει το χρονικό σημείο έναρξης της τριετούς («υποκειμενικής») προθεσμίας παραγραφής με το αν ο ζημιωθείς γνώριζε ή μπορούσε να γνωρίζει τον υπαίτιο της ζημίας και τη ζημία (δεν απαιτείται η γνώση της ακριβούς έκτασης της ζημίας, ούτε πλήρης γνώση σχετικά με τον υπαίτιο)¹¹. Επιπλέον, από την προαναφερθείσα εθνική νομολογία μπορεί να συναχθεί ότι απαιτείται ο ζημιωθείς να γνωρίζει τη συγκεκριμένη συμπεριφορά ή, ενδεχομένως, τις διάφορες παραβάσεις οι οποίες διαπράχθηκαν στο πλαίσιο διαρκούς παράβασης του άρθρου 102 ΣΛΕΕ και οι οποίες προκάλεσαν μέρος της ζημίας.

¹⁰ Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 13ης Φεβρουαρίου 1979, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, 85/76, EU:C:1979:36, σκέψη 123, της 6ης Οκτωβρίου 2015, Post Danmark, C- 23/14, EU:C:2015:651, σκέψεις 40, 46, 47, 72 και 73, και απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 6ης Σεπτεμβρίου 2017, Intel, C-413/14 P, EU:C:2017:632, σκέψεις 139 έως 143.

¹¹ Απόφαση του Nejvyšší soud (Ανωτάτου Δικαστηρίου) της 28ης Μαΐου 2020, αριθμός πράξης 25 Cdo 1510/2019, CZ:NS:2020:25.CDO.1510.2019.1.

- 25 Εντούτοις, σε αντίθεση με το άρθρο 10 της οδηγίας και το άρθρο 9 του ZNŠHS το οποίο το μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο, ο Αστικός Κώδικας δεν προβλέπει:
- την απαίτηση ο ζημιωθείς να γνωρίζει τον αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού χαρακτήρα της συγκεκριμένης συμπεριφοράς¹²,
 - τη σύνδεση του χρονικού σημείου έναρξης της «υποκειμενικής» παραγραφής με τη λήξη της αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφοράς¹³,
 - τη διακοπή ή την αναστολή της παραγραφής ενόσω διεξάγεται από την αρμόδια αρχή η διαδικασία σχετικά με την αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά,
 - τη λήξη της αναστολής της παραγραφής τουλάχιστον ένα έτος μετά την τελεσιδικία της απόφασης επί της παράβασης.
- 26 Επομένως, δεν άσκησε επιρροή στην «υποκειμενική» παραγραφή εν προκειμένω το γεγονός ότι, μεταξύ της 30ής Νοεμβρίου 2010 και της 27ης Ιουνίου 2017, η Επιτροπή διεξήγαγε εις βάρος της εναγομένης διαδικασία σχετικά με πιθανή (τότε συνεχιζόμενη και μη ολοκληρωθείσα) παράβαση του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, η οποία έληξε με την έκδοση απόφασης του θεσμικού αυτού οργάνου.
- 27 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η μη πρόβλεψη στο εθνικό δίκαιο των προαναφερθεισών απαιτήσεων της οδηγίας δεν μπορεί να διορθωθεί μέσω ερμηνείας σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης. Επομένως, αν, εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ερμηνεύσει τον Αστικό Κώδικα σύμφωνα με τη σχετική εθνική νομολογία, η αξίωση αποζημίωσης για το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 2013 και της 25ης Ιουνίου 2017 (ήτοι, εκτός από δύο ημέρες του χρονικού διαστήματος της παράβασης) θα είναι, κατά πάσα πιθανότητα, παραγεγραμμένη.
- 28 Επομένως, αν το δικαστήριο κρίνει βάσιμη την ένσταση παραγραφής, θα απορρίψει την αγωγή σχεδόν στο σύνολό της. Στην αντίθετη περίπτωση, το δικαστήριο θα αρχίσει μια χρονοβόρα και δαπανηρή αποδεικτική διαδικασία σχετικά με την πρόκληση και την έκταση της προβαλλόμενης ζημίας.

¹² Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ως προς το σημείο αυτό ότι οι αρχές ανταγωνισμού συχνά καταλήγουν στο συμπέρασμα περί του παράνομου χαρακτήρα ορισμένης συμπεριφοράς μόνο κατόπιν λεπτομερούς εξέτασης όλων των κρίσιμων περιστάσεων.

¹³ Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι σαφές αν ως παύση της παράβασης κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, της οδηγίας πρέπει να νοείται το τελευταίο χρονικό σημείο της «συνεχιζόμενης ή διαρκούς παραβάσεως» [βλ. αποφάσεις της 24ης Μαρτίου 2011, Aalberts Industries κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-385/06, EU:T:2011:114, σκέψη 10, και της 16ης Σεπτεμβρίου 2013, Masco κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-378/10, EU:T:2013:469, σκέψεις 119 και 120 (αφορούν παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ)]. Πράγματι, το τελικό κείμενο της οδηγίας δεν μνημονεύει τη ρητή απαίτηση η παραγραφή να μην «αρχίζει πριν από την ημέρα κατά την οποία παύει μια διαρκής ή επαναλαμβανόμενη παραβίαση» η οποία περιλαμβανόταν στην πρόταση οδηγίας.